

Актуальная даўніна

Беларуская гістарыяграфія не такая багатая на цікавыя, па-сапраўдному навуковыя праекты, якія прыцягваюць увагу даследчыкаў. Асабліва гэта тычыцца айчынных медыявістыкі, галіны вельмі кансерватыўнай. Таму адразу звярнула на сябе ўвагу выданне, што з'явілася некалькі тыдняў таму, — «Беларуская даўніна».

Зборнік уключае артыкулы чатырох аўтараў. Людзі гэта розныя, але яны паспелі заявіць пра сябе ў навуцы. Рэдактарам і адным з аўтараў стаў магістр гісторыі Ю.М. Мікульскі. У свой час ён надрукаваў два артыкулы і ў «Беларускай думцы»: адзін з іх, прысвечаны постаці князя Міндоўга, выклікаў дыскусію ў навуковых колах [1; 2]. Другі аўтар — А.У. Ліцкевіч, таксама мае самае непасрэднае дачыненне да нашага часопіса: тут ён працаваў некалькі гадоў. Творчасць А.У. Ліцкевіча запамнілася не толькі вельмі цікавымі артыкуламі, але і публікацыямі унікальных гістарычных крыніц [3; 4]. Дарэчы, ён стварыў таксама адзін з лепшых гістарычных сайтаў у нашай краіне: <http://starbel.narod.ru/>. Актыўнымі даследчыкамі мінуўшчыны таксама з'яўляюцца кандыдат гістарычных навук І.Л. Калечыц і гісторык архітэктуры Р.В. Баравы.

Рэцэнзентамі зборніка сталі аўтары-тэтыны гісторыкі дактары навук І.А. Марзалюк (Магілёў) і А.І. Філюшкін (Санкт-Пецярбург).

У выданні друкуюцца даследаванні і дакументы па гісторыі Беларусі эпохі Сярэднявечча і пачатку Новага часу. Фактычна гэта крыніцазнаўчы зборнік. Змест выдання структураваны наступным чынам. Спачатку друкуюцца навуковыя артыкулы, а потым дакументы па раздзелах: з царкоўных архіваў XIV–XVI стагоддзяў, па гісторыі знаці XIV–XVI стагоддзяў, па гісторыі кніжнасці XV–XVII стагоддзяў. Сярод іншага ўводзіцца ў навуковы ўжытак шэраг унікальных гістарычных крыніц, знойдзеных у айчынных і замежных архівах. Гэта, найперш, старажытныя граматы XIV–XV стагоддзяў: грамата князя Фёдора Карыятавіча 1392 года, грамата князя Алелькі Уладзіміравіча, заснавальніка вядомага роду, 1433/1434 гадоў, грамата вялікага князя Вітаўта канца XIV — пачат-

ку XV стагоддзя. Такія знаходкі вельмі рэдкія і надзвычай каштоўныя для гісторыкаў, бо іх захавалася зусім няшмат.

У зборніку надрукавана таксама цікавае даследаванне І.Л. Калечыц пра графіці XII–XVIII стагоддзяў Спаса-Праабражэнскай царквы Полацка, заснаванай яшчэ Св. Еўфрасінняй. У артыкуле змешчаны 17 малюнкаў графіці, што ўзгадваюцца ў тэксце. Гэта найкаштоўнейшая крыніца па гісторыі беларускага сярэднявечча.

Амаль што сенсацыя — знаходка Слуцкага летапісу XVI–XVII стагоддзяў. Яшчэ ў 1867 годзе супрацоўнікі Віленскай археаграфічнай камісіі знайшлі фрагмент нейкага невядомага слускага летапісу. І вось праз паўтара стагоддзя даследчыкам пашчасціла адшукаць у прыватным польскім архіве поўны тэкст гэтага летапіснага скарбу.

Ю.М. Мікульскі друкуе таксама даследаванне, прысвечанае гісторыі адной з найвялікшых святынь беларускага народа — абраза Божай Маці Мінскай, якая ўжо на працягу 500 гадоў з'яўляецца нябеснай апякункай Мінска. Гэты абраз лічыцца адным з самых старажытных на Русі. На падставе знойдзеных дакументаў Ю.М. Мікульскі прапаноўвае дыскусійную, але цікавую новую версію паходжання рэліквіі. У адпаведнасці з самымі раннімі звесткамі, абраз быў ахвяраваны гораду вялікай княгіняй Аленай Іванаўнай, дачкой вялікага князя маскоўскага Івана III, якая стала жонкай польскага караля і вялікага князя літоўскага Аляксандра. Магчыма, абраз быў прывезены з Масквы.

У зборніку прыводзіцца апісанне славяна-рускіх рукапісаў XV стагоддзя са сховішчаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гаворка ідзе пра найстаражытнейшыя кірылічныя тэксты. На жаль, яны да гэтага часу не мелі адпаведнага навуковага апісання, часта не былі нават датаваныя. Ю.М. Мі-

кульскі правёў падрабязнае вывучэнне рукапісаў, удакладніў месца іх стварэння і геаграфію далейшага бытавання.

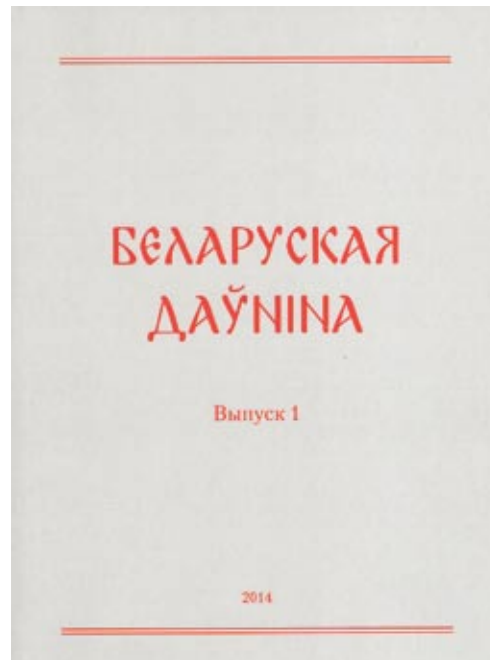
Р.В. Баравы правёў даследаванне гістарычнай тапаграфіі старажытных мінскіх цэркваў: Барыса-Глебскай і Уваскрасенскай. Аўтару ўдалося ўстанавіць дакладнае месцазнаходжанне Барыса-Глебскай царквы, узвядзенне якой даследчык звязвае з часам праўлення мінскага князя Глеба Усяславіча (памёр у 1119 годзе). Гэта быў адзін з першых хрысціянскіх храмаў будучай беларускай сталіцы.

У зборнік увайшлі таксама каштоўныя звесткі па гісторыі іншых рэлігій і культур, прадстаўнікі якіх у розны час пражывалі на тэрыторыі Беларусі. У першую чаргу звяртае на сябе ўвагу паведамленне пра мінскі касцёл у 1502 годзе. Гэта дае магчымасць удакладніць дату заснавання мінскага каталіцкага храма – на сённяшні дзень гэта першае імавернае паведамленне пра існаванне ў Мінску касцёла (раней такім лічыўся 1508 год, і ў 2008 годзе каталікі адсвяткавалі юбілей мінскага храма).

А.У. Ліцкевіч прадоўжыў даследаванне гісторыі г.зв. «пояса Вітаўта», якое ён пачаў яшчэ ў «Беларускай думцы» [5]. Докладней, гаворка ідзе пра срэбраныя паясныя наборы XV стагоддзя, што былі знойдзены пад Маладзечнам. У артыкуле аўтар даводзіць, што няма ніякіх падстаў звязваць пояс з князем Вітаўтам, як лічылася раней. Больш таго, не варта спяшацца і рабіць выснову пра тое, нібыта пояс быў прысланы ў ВКЛ з Арды. Маюцца звесткі, што паказваюць на стварэнне пояса мясцовымі татарскімі майстрамі, якія жылі на тэрыторыі Беларусі.

Яшчэ адна важная знаходка – мінскія граматы XV – пачатку XVI стагоддзя. Гэта найбольш старажытныя дакументы, напісаныя непасрэдна ў Мінску, у якіх гаворыцца пра ўнутранае жыццё горада. Тут можна знайсці звесткі пра першых кіраўнікоў гарадской адміністрацыі, царкоўных іерархаў і г.д.

Публікацыя невядомых раней грамат Лаўрышаўскага манастыра XIV–XV стагоддзяў таксама безумоўнае дасягненне складальнікаў зборніка. Справа ў тым, што яны былі перапісаны са старажытных евангеліяў Лаўрышаўскага манастыра. Сёння шырока вядома г.зв. Лаўрышаўскае Евангелле XIV стагоддзя, што захоўваецца ў Кракаве. На старонках яго запісаны розныя манастырскія граматы. З улікам знойдзеных

Беларуская даўніна:
зборнік. – Вып. 1. – Мінск,
2014. – 188 с.: іл.

дакументаў атрымоўваецца, што раней існавала яшчэ адно лаўрышаўскае Евангелле з запісанымі ў ім граматамі.

Упэўнены, гістарычная грамадскасць з увагай успрыме цікавы зборнік. З нецярпеннем будзем чакаць водгукаў. Аднак неабходна адзначыць і пэўныя недахопы выдання. Для зручнасці аўтарам трэба было даць больш разгорнутую анатацыю асобных артыкулаў, больш грунтоўна адпрацаваць навуковы апарат. І ўсё ж з'яўленне зборніка «Беларуская даўніна» – значны крок у развіцці айчынай медыявістыкі. Выданне ўжо сёння варта назваць з'явай патрэбнай і карыснай. У выхадных даных зборніка пазначана, што гэта першы выпуск. Значыць, можна спадзявацца і на наступныя.

Вадзім ГІГІН,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт

ЛІТАРАТУРА

1. Мікульскі, Ю.М. Князь Вітаўт вачыма нашых продкаў / Ю.М. Мікульскі // Беларуская думка. – 2012. – № 5. – С. 93–99.
2. Мікульскі, Ю.М. Увекачванне міфа: вакол помніка літоўскаму князю Міндоўгу ў Навагрудку / Ю.М. Мікульскі // Беларуская думка. – 2013. – № 1. – С. 69–76.
3. Ліцкевіч, А.У. «Сумарыум Ягайлы і Вітаўта» / А.У. Ліцкевіч // Беларуская думка. – 2009. – № 11. – С. 94–101.
4. Ліцкевіч, А.У. «Мемарыял Вітаўта» – першая хроніка Вялікага княства Літоўскага / А.У. Ліцкевіч // Беларуская думка. – 2009. – № 2. – С. 92–96.
5. Ліцкевіч, А.У. Таямніца «паясоў Вітаўта» / А.У. Ліцкевіч // Беларуская думка. – 2007. – № 12. – С. 80–85.